

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА
Історичний факультет

Кафедра археології та музеєзнавства

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Преісторія та основи археології

для студентів

галузь знань
спеціальність
предметна спеціалізація
освітній рівень
освітня програма
вид дисципліни

01 Освіта/Педагогіка
014 Середня освіта
014.03 Середня освіта (Історія)
перший (бакалаврський)
Середня освіта (Історія)
обов'язкова

Форма навчання	денна
Навчальний рік	2022 /2023
Семестр	1
Кількість кредитів ECTS	3
Мова викладання, навчання та оцінювання	українська
Форма заключного контролю	залік

Викладачі:

Тертиловський Р. В., доктор історичних наук, професор, завідувач кафедри археології та музеєзнавства.

Рижов С. М., кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри археології та музеєзнавства.

Пролонговано: на 20__/20__ н.р. _____ (_____) «__»__ 20__ р.
(підпис, ПІБ, дата)

на 20__/20__ н.р. _____ (_____) «__»__ 20__ р.
(підпис, ПІБ, дата)

Розробники:

Терпиловський Ростислав Всеволодович, доктор історичних наук, професор, завідувач кафедри археології та музеєзнавства.

Рижов Сергій Миколайович, кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри археології та музеєзнавства.

ЗАТВЕРДЖЕНО

Завідувач кафедри археології та музеєзнавства

 (Ростислав ТЕРПИЛОВСЬКИЙ)

Протокол № 1 від «25» 08 2022р.

Схвалено науково-методичною комісією історичного факультету

Протокол від «26» 08 2022 року № 1

Голова науково-методичної комісії (Наталія ТЕРЕС)

1. Мета дисципліни – сформувати у студентів системну уяву про методи та джерела археології та преісторії.

2. Попередні вимоги до опанування або вибору навчальної дисципліни:

Немає

3. Анотація навчальної дисципліни:

Ознайомлення з основними джерелами та методами дослідження преісторії та археології. Розкриття процесу дослідження та взаємозв'язку археологічних, біологічних та геологічних джерел для відтворення етапів становлення та реконструкції історії людства. Визначення специфіки джерельної бази археології та преісторії в процесі моделювання та реконструкції історичних процесів. З'ясування основних методів дослідження археології та преісторії. Висвітлення загальних періодизаційних схем та хронології важливих історико-археологічних етапів. Початковий аналіз та групування джерел археології та преісторії.

4. Завдання (навчальні цілі): формування цілісної системи знань про історичну реконструкцію основних етапів становлення людства на основі джерел археології та преісторії. У результаті вивчення курсу студенти повинні *засвоїти* початкові елементи науково-дослідної роботи, *вміти* оцінювати головні тенденції, динаміку та основні культурно-хронологічні етапи розвитку на основі археологічних та преісторичних джерел. Аналізувати джерела та методи археології і преісторії, набути навички роботи із науковою літературою.

Дисципліна спрямована на формування компетентностей:

ФК 11. Здатність орієнтуватися в історичному часі, застосовувати періодизацію як спосіб пізнання історичного процесу, доцільно використовувати категоріально-понятійний апарат і хронологію історичної науки.

ФК 13. Здатність розкривати загальну структуру історичної науки на основі взаємозв'язку основних історичних процесів та постатей.

ФК 15. Здатність застосовувати системні знання з історії та методики навчання історії у викладанні предмета в базовій середній школі, здійснювати структурування навчального матеріалу.

ФК 17. Здатність чітко і логічно відтворювати базові історичні знання, оцінювати нові відомості, факти, події та інтерпретації в контексті формування в учнів цілісної історичної картини світу.

5. Результати навчання за дисципліною:

Результат навчання (1. знати; 2. вміти; 3. комунікація; 4. автономність та відповідальність)		Форми (та/або методи і технології) викладання і навчання	Методи оцінювання та пороговий критерій оцінювання (за необхідності)	Відсоток у підсумковій оцінці з дисципліни
Код	Результат навчання			
1.1	Знати основний термінологічно-понятійний апарат археології та преісторії.	лекція, самостійна робота	контрольна робота 1 (тест)	4%
1.2	Знати культурно-хронологічну періодизацію археології та преісторії	лекція, самостійна робота	контрольна робота 2 (тест)	4%
1.3	Знати основні джерела дослідження археології та преісторії.	лекція, самостійна робота	контрольна робота 1 (тест)	7%
1.4	Знати основні типи археологічних пам'яток та методи і процедури дослідження в археології та преісторії.	лекція, самостійна робота	контрольна робота 2 (тест)	7%
2.1	Вміти характеризувати (визначити риси, які характерні й властиві) культурно-хронологічні етапи періодизаційних схем археології та преісторії.	семінар	усне опитування	8%
2.2	Вміти визначати й оцінювати археологічні епохи та пам'ятки в преісторії.	семінар	усне опитування	8%

2.3	Вміти визначати методи дослідження культурних шарів та археологічних пам'яток.	семінар	усне опитування	7%
2.4	Вміти визначати процедури археологічного дослідження.	семінар	усне опитування	7%
2.5	Вміти провести аналіз культурних явищ та природно-кліматичних змін.	самостійна робота	реферат	4%
2.6	Вміти з'ясувати методи дослідження культурно-хронологічних етапів в археології та преісторії.	самостійна робота	реферат	4%
2.7	Вміти встановлювати причинно-наслідковий зв'язок між археологічними джерелами та методами дослідження в археології і преісторії.	лекція, самостійна робота	екзамен	20%
2.8	Вміти з'ясувати причини та умови змін культурних традицій в археології та преісторії.	лекція, самостійна робота	екзамен	20%

6. Співвідношення результатів навчання дисципліни із програмними результатами навчання

Результати навчання дисципліни (ОК.17)/ Програмні результати навчання	1.1	1.2.	1.3.	1.4.	2.1	2.2	2.3.	2.4.	2.5	2.6	2.7	2.8
ПРН 16. Знати історичну термінологію, основні концепції, й наукову періодизацію історичних процесів.		+	+			+				+		
ПРН 18. Знати та розуміти історіографію для аналізу сучасних наукових дискусій із проблем вітчизняної та всесвітньої історії.				+			+	+	+	+		
ПРН 19. Знати історичні особливості розвитку регіонів України, реалізовувати краснорічний підхід на уроках історії, у позакласній та позашкільній роботі з учнівською молоддю.	+	+	+	+				+				+
ПРН 23. Вміти працювати з джерелами інформації, інтегрувати їх зміст, визнавати й сприймати різноманітність критичного аналізу і оцінок історичних джерел.					+	+	+	+	+	+	+	+

7. Схема формування оцінки.

7.1 Форми оцінювання студентів:

- семестрове оцінювання:

1. Контрольна робота з тем ЗМ1 (тест): РН 1.1, 1.5. — 10 балів/ 6 балів*.
2. Контрольна робота з тем ЗМ2 (тест): РН 1.4., 2.1.— 10 балів/ 6 балів*.
3. Індивідуальне завдання 1: РН 1.2. - 10 балів/ 6 балів*.
4. Індивідуальне завдання 2: РН 1.3. - 10 балів/ 6 балів*.
5. Оцінювання роботи під час семінарських занять (ЗМ 1): РН 1.1., 1.5. - 20 балів/ 12 балів*.
6. Оцінювання роботи під час семінарських занять (ЗМ 2): РН 1.4., 2.1. - 20 балів/ 12 балів*.
7. Підсумкова контрольна робота (тест) Р.Н. 2.2., 4.1. - 20 балів / 12 балів*

* максимальний бал/ пороговий бал для отримання позитивної оцінки з відповідної форми контролю.

- підсумкове оцінювання: залік.

7.2 Організація оцінювання:

Контроль знань студента здійснюється за модульно-рейтинговою системою. Загальну кількість балів студента формують семестрові бали, отримані з усіх тем двох змістових модулів (бали, отримані за модульні контрольні роботи (у формі тестування); бали, отримані за виконання індивідуальних завдань; бали, отримані за роботу на семінарських заняттях, а також бали, які отримані за підсумкову контрольну роботу (у формі тестування).

Зміст курсу поділений на 2 змістових модулі. Кожний змістовий модуль включає в себе лекції, семінари, самостійну роботу студентів, які завершуються рейтинговим контролем (тест) рівня засвоєння знань програмного матеріалу відповідної частини курсу. У змістовий модуль 1 (ЗМ1) входять теми 1 - 4, у змістовий модуль 2 (ЗМ2) – теми 7 –10.

(Зразки тестових завдань для модульних контрольних робіт, перелік індивідуальних завдань, питання та завдання підсумкової контрольної роботи див. Навчально-методичний комплекс з даної дисципліни).

Результати навчальної діяльності студентів оцінюються за 100-бальною шкалою.

Змістовий модуль 1 Вступ до преісторії			Змістовий модуль 2 Основи археології			Підсумковий контрольна робота / залік
40 залікових балів (максимум)			40 залікових балів (максимум)			
Самостійна робота (виконання індивідуального завдання)	Семінари	Модульний контроль	Самостійна робота (виконання індивідуального завдання)	Семінари	Модульний контроль	
10 (максимум)	20 (максимум)	10 (максимум)	10 (максимум)	20 (максимум)	10 максимум	

Предметом самостійної роботи студентів є опрацювання ними як окремих тем, так і деяких розділів тем програми курсу. Перевірка рівня засвоєння матеріалу самостійно опрацьованих тем чи окремих розділів здійснюється під час семінарських занять, оцінювання індивідуальних завдань (презентація, реферат, есе), модульних контрольних робіт, підсумкової контрольної роботи.

Упродовж семестру оцінюється робота студента *під час кожного семінару* (презентація, доповідь, доповнення, участь у дискусії). Під час семінару студент має можливість досягти від 1 до 5 балів. Критеріями оцінювання відповіді студента під час семінару є:

- повнота розкриття питання 1-2 бали;
- логіка викладення 1 бал;
- використання основної і додаткової літератури 1 бал;
- аналітичні міркування, вміння робити висновки 1 бал.

Виконані індивідуальні завдання (презентація, реферат) студент подає викладачеві не пізніше ніж за два тижні до проведення модульного контролю з відповідного Змістового модулю, зокрема, **Індивідуальне завдання 1** і **Індивідуальне завдання 2**.

Критерії оцінки **Індивідуального завдання 1 (презентація, реферат):**

- глибоке розкриття проблеми, доповідь на семінарському занятті, ілюстрації, відображена власна позиція 9-10 балів;
- тема розкрита неповно, доповідь на семінарському занятті, ілюстрації 6-8 балів;
- презентація або реферат суто компілятивного рівня, відсутні ілюстрації та виступ на семінарському занятті 3-4 бали;
- розкритий лише окремий аспект, відсутні ілюстрації та виступ на семінарському занятті 1-2 бали.

Теми презентацій та рефератів викладач пропонує студентам на першому семінарському занятті.

Критерії оцінки **Індивідуального завдання 2 (презентація, реферат):**

- глибоке розкриття проблеми, доповідь на семінарському занятті, ілюстрації, відображена власна позиція 9-10 балів;
- тема розкрита неповно, доповідь на семінарському занятті, ілюстрації, 6-8 балів;

- презентація або реферат суто компілятивного рівня, відсутні ілюстрації та виступ на семінарському занятті 3-4 бали;
- розкритий лише окремий аспект , відсутні ілюстрації та виступ на семінарському занятті 1-2 бали.

Теми презентацій та рефератів викладач пропонує студентам на першому семінарському занятті.

Тематику презентації або реферату викладач пропонує студентам на першому семінарському занятті модулю.

Після завершення відповідно Змістового модулю 1 і Змістового модулю 2 проводяться **модульні контрольні роботи (МК)**, зокрема, **Контрольна робота ЗМ1 і Контрольна робота ЗМ2**.

Участь студентів в контрольних заходах обов'язкова. МК проводиться у письмовій тестовій формі. Тест містить 10 тестових завдань, вірна відповідь на кожне з яких оцінюється в 1 бал. Максимальна кількість балів, яку студент може набрати за МК – 10 балів. Студент, який не виконав вимоги по самостійній роботі, не допускається до складання МК, і даний модуль йому не зараховується.

На останньому семінарському занятті з дисципліни проводиться **підсумкова контрольна робота** у письмовій тестовій формі (20 тестових питань).

Критерії оцінювання підсумкової контрольної роботи у письмовій тестовій формі: -1 питання має три варіанти відповіді, лише один варіант: вірна відповідь - 1 бал.

Таким чином, якщо студент відповідає правильно на всі 20 запитань - отримує максимум 20 балів за підсумкову контрольну роботу. Наприклад, якщо студент вірно відповів тільки на 15 питань - отримує 15 балів і, тому подібне.

Бали, які отримані студентом на підсумковій контрольній роботі, додаються до балів набраних студентом за результатами семестрового оцінювання (семінари, модульні контрольні роботи, презентації, реферат).

Умовою допуску до підсумкової контрольної роботи (заліку) є отримання студентом під час семестрового оцінювання не менше ніж 40 балів (**критично-розрахунковий мінімум**). При цьому обов'язковим є успішне складання модульних контрольних робіт та виконання індивідуальних робіт, передбачених робочою програмою навчальної дисципліни. **Рекомендований мінімум** для допуску до підсумкової контрольної роботи (заліку) – **48 балів**.

При простому розрахунку отримаємо:

	Семестрова кількість балів	ПКР (підсумкова контрольна робота) / залік	Підсумкова оцінка
<i>Мінімум</i>	48	12	60
Максимум	80	20	100

Залік виставляється за результатами роботи студента впродовж усього семестру і не передбачає додаткових заходів оцінювання для успішних студентів. Студент, який набрав суму балів **не менше** встановленого мінімуму залікових балів (60) має право, за погодженням з викладачем, не виконувати підсумкову контрольну роботу. У випадку, коли студент має бажання збільшити кількість балів (але не більше ніж до 100) він складає залік.

7.3 Шкала відповідності оцінок

Зараховано / Passed	60-100
Не зараховано / Fail	0-59

8. Структура навчальної дисципліни. Тематичний план лекцій і семінарських занять.

№ п/п	Назва теми	Кількість годин		
		лекції	семінари	самостійна робота
Розділ 1. Вступ до преісторії				
1.	Вступ Тема 1. Преісторія як початковий етап історії людства. Джерела преісторії	4	2	8
2.	Тема 2. Періодизація преісторії. Історичні реконструкції в преісторії. Історія первісного суспільства.	4	2	8
3.	Тема 3. Геологічна періодизація. Четвертинний період. Природничі методи датування в преісторії. Хронологія преісторії	4	1	8
4.	Тема 4. Палеоантропологічна періодизація. Проблеми походження людини. Інновації в преісторії.	2		8
5.	<i>Реферат-таблиця з тем ЗМ1</i>	-	-	5
6.	<i>Контрольна робота з тем ЗМ1</i>		1	
Розділ 2. Основи археології				
7.	Тема 5. Вступ. Нариси історії археології	4	2	8
8.	Тема 6. Предмет та завдання археології. Категорії археологічних джерел та археологічний контекст	4	2	8
9.	Тема 7. Типи археологічних пам'яток. Основні поняття археології	4	3	8
10.	Тема 8. Польові та лабораторно-камеральні методи дослідження	4		8
11.	<i>Реферат-таблиця з тем ЗМ2</i>	-	-	5
12.	<i>Контрольна робота з тем ЗМ2</i>	-	1	-
	ВСЬОГО	30	14	46

Загальний обсяг **90 год.**, в тому числі:

Лекцій – **30 год.**

Семінари – **14 год.**

Самостійна робота – **46 год.**

9. Рекомендовані джерела:

Основна:

1. Абашина Н.С., Козак Д.Н., Синиця Є.В., Терпиловський Р.В. Давні слов'яни: археологія та історія. Навчальний посібник. – К., 2012.
2. Археологія УРСР (т. 2, 3). – К., 1985-1986.
3. Археологія України. Курс лекцій. – К., 2005.
4. Археологія УРСР (т. 2, 3). – К., 1972-1975.
5. Давня історія України (т. 1-3). – К., 1997-2000.
6. Станко В.Н., Гладких М.І., Сегеда С.П. Історія первісного суспільства. - К.: Либідь, 1999.
7. Ситник О. Культурна антропологія: походження людини і суспільства. Навч. посібник. - Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2012.
8. Степанчук В.М., Матвіїшина Ж.М., Рижов С.М., Кармазиненко С. П. Давня людина: палеогеографія та археологія. - Київ: Наукова думка, 2013.
9. Україна: хронологія розвитку з давніх часів до пізньої античності. -Том 1. – К.: КВІЦ, 2007.

Додаткова:

1. De Laet, S. History of Humanity, Vol. 1. Ed Paris and London: Unesco & London, Routledge, 1994.
2. Renfrew, Conlin. *Prehistory: The making of the human mind*. Modern library ed., 2007.
3. Scarre, Chris. The Human Past. World Prehistory & the Development of Human Societies. Third Edition. *The Human Past*, Thames & Hudson, 2013